

81

ЎЗБЕК ИСЛАМИК ҶУМҲУРИЯТИ
ЎЗБЕК ИСЛАМИК ҶУМҲУРИЯТИ

ЎЗБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕК ИСЛАМИК ҶУМҲУРИЯТИ

ЎЗБЕК ИСЛАМИК ҶУМҲУРИЯТИ

ЎЗБЕК ИСЛАМИК ҶУМҲУРИЯТИ

ТОШКЕНТ

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKACISI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ**

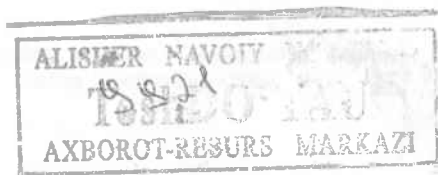

Форс тили

Ўқув-услубий МАЖМУА

Тузувчи: катта ўқитувчи Г.Азимова

Тошкент-2011

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Руйхатга олинди

№ БД 5220100-3.1.04

2008 йил "23" август

Ўзбекистон Республикаси Олий
ва ўрта махсус таълим
вазирининг 2008 йил "23"
августдаги "263"-сонли
буйруғи билан тасдиқланган

АРАБ (ФОРС) ТИЛИ
фанининг

ЎҚУВ ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	5200000 – Гуманитар фанлар ва санъат
Таълим соҳаси:	5220000 – Гуманитар фанлар
Таълим йўналиши:	5220100 – Филология (Ўзбек филологияси)

Тошкент — 2008

Фаннинг ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини мувофиқлаштирувчи кенгашнинг 2008 йил 20-августдаги "4"-сон мажлис баёни билан маъқулланган.

Фаннинг ўқув дастури Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Азимова Г.

-Матншунослик, миллий уйғониш ва ҳозирги ўзбек адабиёти кафедраси катта ўқитувчи

Зоҳидов Р.

-Матншунослик, миллий уйғониш ва ҳозирги ўзбек адабиёти кафедраси доценти,
филология фанлари номзоди

Такризчилар:

Шомуродова С.

-ТошДШИ ўқитувчиси

Эназаров Т.

-ЎзМУ ўзбек тилшунослиги кафедраси доценти, ф.ф.д.

Фаннинг ўқув дастури Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Илмий-методик кенгашида тасвир қилинган (2008 йил "27" июн даги "9"-сонли баённома).

Ушбу дастур "Ўзбек филологияси" факультетининг 1-2-босқич бакалавр йўналишидаги талабалари учун мўлжалланган. Мазкур дастурни тузишда республикамизда чоп этилган араб (форс) тили бўйича тузилган дарсликлар асос қилиб олинган.

Бу дастур hozirgi адабий араб (форс) тили ва унинг грамматик нормалларини ўз ичига олади. Шу билан бирга, талабаларни эски араб (форс) тилининг айрим хусусиятлари билан таништириш мақсадида, классик араб (форс) тилига хос баъзи грамматик формаларга ҳам эътибор қаратилган.

Ўқув фанининг мақсади ва вазифалари

Араб (форс) тили курсининг мақсад ва вазифалари талабаларда илмий ахборот билан ишлаш кўникмаларини ва малакаларини шакллантириш, ўқиш, ёзиш, имлосидаги қўлёзма, тошбосма газета, журнал ва илмий асарларни ўқишга, улардан ўз фаолияти учун зарур бўлган ахборотларни олишга ўрганиш, жорий имлога табдил ва тахлил қила олишларига эришиш.

Фан бўйича талабаларнинг билими, кўникма ва малакасига қўйиладиган талаблар

Талабаларга араб (форс) тилида имло қоидалари, сўз ясалиши, ўзак ва у орқали сўзларни топа билиш, араб алифбосидаги матнларни қийинчиликсиз мутолаа қилиб табдил қила олиш, ўзбек тили таркибидаги араб (форс) сўзларни тахлил қила олиши каби талаблар қўйилади.

Фанининг ўқув режадаги бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги ва услубий жиҳатдан узвий кетма-кетлиги

" Араб (форс) тили" фани асосий ихтисослик фанлардан бири ҳисобланиб, 1,2, 3-семестрларда ўқитилиди. Дастурларни амалга ошириш "Ўзбек адабиёт тарихи", "Тилшунослик", "Тарих", "Матншунослик" каби фанлардан старли билим ва кўникмаларга эга бўлишни талаб қилади ҳамда шу каби фанлар билан чамбарчас боғлиқдир.

Фанининг ишлаб чиқаришдаги ўрни

Араб (форс) тилида битилган адабий меросимиз жуда сермахсулдир. Эски ва ҳозирги ўзбек тилида араб (форс) тилидан зоҳир бўлган сўз ва бирикмалар ғоят бисёр. Ўзбек адабий ва ўзбек илмий мутахассиси араб (форс) тилларини мукамал билмоқликлари даркор. Шу сабабли ушбу фан асосий ихтисослик фанларидан бири ҳисобланиб, ўзбек тили ва адабиёт фанининг ажралмас бўлагидир.

Фанни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Талабаларнинг "Араб (форс) тили" фанини ўрганишлари учун ўқувчиларнинг илғор ва замонавий усулларидадан фойдаланиш, янги педагогик технологияларни тадбиқ қилиш муҳим аҳамиятга эгадир. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, тарқатма материаллар, электрон материаллардан фойдаланилади. Маъруза, амалий машғулотларда илғор педагогик технологиялардан фойдаланилади.

Асосий қисм

Фаннинг амалий машғулотлари мазмуни

Алифбо араб ёзуви бўйича қисқача маълумот. Араб алифбосининг ўзига хос хусусиятлари. Мунфасил ва муттасил ҳарфлар. Дифтонглар.

Фонетика

Араб (форс) тили товуш таркиби ва унинг алифбода ифодаланиши, ҳарфларнинг талаффузи, уларнинг ёзилиши ва ўқилиши. Унли ва ундош ҳарфлар. Қисқа унлиларнинг ёзувда ифодаланиши. Урғу.

Луғат минимуми

Араб (форс) тили луғат бойлиги дарс жараёнида сўз ёдлаш, уйга вазифа бериш, матнларни ўқиш орқали ўзлаштириш ва бошқа усуллар.

Морфология

Араб (форс) тилида сўз таркиби. От-кесимли содда йиғиқ гап. Сўрок ва кўрсатиш олмошлари. Сўрок гапнинг ясалиши. Изофа ва унинг имлоси. Изофа занжири. Отларда сон категорияси. Эгалик аффикслари. Кесимлик категорияси (асосий предлоглар). Феъл. Феъл негизлари ва таркиби. Феъл замонларининг ясалиши. Сифатдошлар ва равишдошлар. Араб (форс) тилида "бирлик" ва "ноаниқлик"нинг ифодаланиши. Феъл майллари. Сифат ва унинг даражалари.

Синтаксис

Фаннинг мазмунига кўра турлари. Мақсад ва тўлдирувчи эргаш гап. Аниқловчи эргаш гап. Шарт эргаш гап. Тўсиқсиз эргаш гап. Сабаб эргаш гап.

Классик форс тилига онд айрим грамматик хусусиятлар

"Ро" кўмакчисининг хусусиятлари. Ўтган замон давом феълининг ясалиши. "Будан" феъли ҳақида. Эгалик қўшимчаларининг ишлатилиши.

Мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Талаба мустақил ишни тайёрлашда муайян фаннинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидагилардан фойдаланиш тавсия этилади.

- Дарслик ва ўқув қўлланмалари бўйича фан боблари ва мавзуларини ўрганиш;
- Тарқатма меъёрлар бўйича мавзулар қисмини ўзлаштириш;
- Махсус Эронда чоп этилган адабиётлар бўйича фан бўлимлари ва мавзулари бўйича ишлаш;
- Фаол ва муаммоли ўқиш услубидан фойдаланиладиган ўқув машғулотлари.

Амалий машғулотларни ўтказиш бўйича тавсия этиладиган тахминий мавзулар

1. Араб алифбосидаги "мўнфасил" ва "мўттасил" ҳарфларни ёдлаш.
2. Қисқа унлиларнинг ёзувда ифодаланиши.
3. Сўзларни ёдлаш.
4. Арабча (форсча) матнларини мустақил ўқиш ва ўзбек тилига таржима қилиш.
5. Кишилиқ олмошлари ва шахс-сон қўшимчалари.
6. Санок сонлар .
7. Эгалик аффикслари.
8. Феъллар ва уларнинг негизлари.
9. Матнларни, мақолларни ёдлаш.

Дастурнинг информацион-услубий таъминоти

Мазкур фанни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари ва педагогик ахборот-коммуникация технологиялари қўлланилиши назарда тутилган.

- талаффузни яхшилаш ва арабча (форсча) нутқини ривожлантириш учун дарсларда замонавий компьютер технологияларидан;
- матнларни ва жумлаларни таржима қилиш жараёнида, яъни амалий машғулотларда ақлий ҳужум, гуруҳий фикрлаш педагогик технологиялардан;
- феъл замонлари ва сўзларни грамматик таҳлил қилишда кичик гуруҳлар мусобақалари, гуруҳий фикрлаш педагогик технологияларни қўллаш назарда тутилади.

Фойдаланиладиган асосий дасрликлар ва ўқув қўлланмалар рўйхати

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалар

1. Абдусаматов М. Форс тили, -Т.: "Шарқ", 2008.
2. Абдусаматов М. Сиз форсча сўзлашасизми? -Т.: "Ўқитувчи", 1971.

3. Баранов Х. Арабско-русский словарь. -М., 1985.
4. Талабов Э. Араб тили. -Т.: "Ўқитувчи", 1993.
5. Халидов Б. Учебник арабского языка. -Т.: "Ўқитувчи", 1977.
6. Форсча - ўзбекча ўқув лугати. -Т.: "Ўқитувчи", 1988.

Қўшимча адабиётлар

7. Иброҳимов Б. Ўзбекча-арабча сўзлашгич. -Т., 1994.
8. Иброҳимов Н., Юсупов Т. Араб тили грамматикаси. 1,2-жилдлар.-Т., 1998, 2003.
9. Рубинчик А. Персидко-русский словарь, -М.: "Советская энциклопедия", 1970.
10. Куронбеков А., Воҳидов А., Зияева Т. Форс тили. -Т., 2006.

“Тасдиклайман”
Ўзбек филологияси факультети
Декани _____

Ф.ф.д. Н.Жабборов
28 август 2011 йил

5220100 бакалавр йўналиши Ўзбек филологияси
мутахассислиги учун “Форс тили” фани бўйича

Ишчи ўқув дастури

Умумий ўқув соати - 93 соат

Шу жумладан:

Амалий машғулот - 93 соат

Фаннинг ишчи ўқув дастури Ўзбекистон Миллий университетининг “Ўзбек филологияси” факультети Илмий кенгашининг 2011 йил 28 август 1-сонли мажлисида муҳокама этилди ва маъқулланди.

Бакалавриат таълим йўналишининг Ўзбек филологияси мутахассислиги “Форс тили” намунавий ўқув дастури ва ўқув режасига мувофиқ ишлаб чиқилди.

Тузувчи: Катта ўқитувчи Г.И.Азимова _____

Фаннинг ишчи дастури Ўзбек филологияси факультети Илмий кенгашининг 2011 йил 28 августдаги қарори билан тасдиқланди.

Илмий кенгаш раиси:

2011 йил 28 август _____ ф.ф.д.Н.А.Жабборов

Келишилди:

Кафедра мудири:

2011 йил 28 август _____ ф.ф.н.Р.Зоҳидов

Кириш

Ушбу дастур “Ўзбек филологияси” факультетининг 2-босқич бакалавр йўналишидаги талабалар учун мўлжалланган. Мазкур дастурни тузишда Малик Абдусаматовнинг 2007 йил “Шарқ” нашриётида чоп этилган олий ўқув юртлари талабалари учун мўлжалланган “Форс тили” китоби асос қилиб олинди.

Бу дастур “мўнфасил” ва “мўттасил” ҳарфлардан иборат араб алифбоси, қисқа ва чўзиқ унлиларнинг ёзувда ифодаланиши, араб сатр усти белгилари, форс тилининг баъзи фонетик хусусиятлари, бўгин, урғу шунингдек, форс тилининг грамматик формаларини ўз ичига олади. Шу билан бирга дастурда талабаларни форс хикояти мақоллари ва чистонлари билан ҳам таништиришга эътибор қаратилган.

Мазкур дастур 2-босқич бакалавр йўналишидаги талабалар учун 93 соат амалий машғулотни ўз ичига олади.

“Форс тили” фанининг мақсад ва вазифалари

“Форс тили” фанининг асосий мақсади талабаларни араб алифбоси билан тўлиқ таништириш ва уларда шу ёзувда бемалол ёза олиш, мутолаа қила олиш кўникмасини ҳосил қилиш, араб ёзувида битилган қўлёзма, тошбосма, газета, журнал ҳамда илмий асарларни бемалол ўқиб, улардан ўз фаолиятлари учун зарур бўлган ахборотларни олишга ўргатиш, ўзбек тилига кириб келган форсий сўз ва изофий бирикмаларни таҳлил қила олиш даражасига етказишдан иборатдир.

Фан бўйича талабалар эгаллаши керак бўлган билим, кўникма ва малакаларга қўйиладиган талаблар қуйидагича:

- талабалар араб алифбоси ва унинг имло қоидаларини пухта ўзлаштирган бўлишлари;
- сўз бойликларини мунтазам ошириб боришлари;
- форсча матнларни кўпроқ мутолаа қилишлари;
- феълларни нг таркиби ва уларнинг негизларини ёддан билишлари;
- феъл замонларини яшаш ҳамда уларни таҳлил қила билишлари лозим.

Фаннинг ўқув режасидаги бошқа фанлар билан ўзаро боғликлиги.

Форс тили фани асосий ихтисослик фанлардан бири ҳисобланиб 3-4 семестрларда ўқитилади. Ушбу дастурни амалга ошириш “Ўзбек мумтоз адабиёти”, “Тилшунослик”, “Тарих”, “Матншунослик” каби фанларни мукамал эгаллаш учун катта қўмақ беради.

Форс тили фанининг ўрни

Форс тилида битилган адабий меросимиз жуда сермахсулдир. Эски ва хозирги ўзбек тили таркибида форс тилидан зоҳир бўлган сўз ва изофий бирикмалар ниҳоятда бисёрдир. Шу боис ўзбек тили ва адабиёти мутахассиси форс тилини мукаммал билиши зарур. Форс тили ўзбек тили ва адабиёти фанининг ажралмас бўлагидир.

Фанни ўқитишда замонавий ахборот воситалари ва педагогик усуллардан фойдаланиш

Форс тили фанини ўргатишда илғор ва замонавий усуллардан фойдаланиш, яъни, педагогик технологияларни тадбиқ қилиш муҳим аҳамиятга эгадир. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, тарқатма материаллардан фойдаланилади. Маъруза ва амалий машғулотларда илғор педагогик технологиялардан фойдаланилади.

Фаннинг назарий машғулотлари мазмуни

Алифбо. Араб ёзуви бўйича қисқача маълумот. Араб алифбосининг ўзига хос хусусиятлари. “Мўнфасил” ва “Мўтгасил” харфлар. Дифтонглар. Бўғин.

Фонетика. Форс тили товуштаркиби, харфларнинг талаффузи ва ифодаланиши. Қисқа ва чўзиқ унлилар, уларни ёзувда ифодаланиши ва талаффузи. Урғу.

Луғат минимуми. Форс тили луғат бойлиги талабалар томонидан янги сўзларни ёдлаш, улар иштирок этган жумлалар тузиш, матнларни мустақил мутолаа қилиш ва уларни ёдлаш, ҳамда бошқа усуллар орқали бойитилади.

Морфология. От кесимли содда йиғиқ гап. Кўрсатиш ва сўроқ олмошлари. Сўроқ гапнинг ясалиши. Изофа ва унинг имлоси. Изофа занжири. Отларда сон категорияси. Эгалик аффикслари. Феъл негизлари ва таркиби. Феъл замонларининг ясалиши. Сифат ва унинг даражалари. Сифатдош ва равишдошлар.

Синтаксис. Мақсад эргаш гап. Тўлдирувчи эргаш гап. Аниқловчи эргаш гап. Шарт эргаш гап. Тўсиқсиз эргаш гап. Сабаб эргаш гап.

**Форс тили фанидан ўтиладиган мавзулар ва улар бўйича
машғулот турларига ажраладиган соатларнинг тақсимоти**

2-босқич бакалавр йўналиши учун

Т.р	Фаннинг бўлим ва мавзулари	Амалий машғулот-лар соатлари
1.	Кириш.Форс тили ҳақида қисқача маълумот	2 соат
2.	Мўнфасил ҳарфлар	2 соат
3.	Мўтгасил ҳарфлар	2 соат
4.	Мўтгасил ҳарфлар	2 соат
5.	Қисқа унлилар ва уларнинг ёзувда ифодаланиши	2 соат
6.	Чўзик унлилар ва уларнинг ёзувда ифода этилиши	2 соат
7.	Айрим ҳарф бирикмаларинингёзувда ифодаланиши	2 соат
8.	Араб сатр усти белгилари.”Ҳамза”,”Сўкўн” “Ташдид”,”Танвин”	2 соат
9.	От кесимли содда йиғиқ гап.Сўрок ва кўрсатиш олмошлари “Аст” боғламаси	2 соат
10.	Сўрок гапнинг ясалиши	2 соат
11.	Сўрок сўзлар.	2 соат
12.	Кишилиқ олмошлари. Боғламанинг тусланиши	2 соат
13.	“Аст” боғламасининг қисқа шакли	2 соат
14.	Изофа ва унинг имлоси	2 соат
15.	Изофа занжири	2 соат
16.	Отларда сон категорияси	2 соат
17.	“Ҳамэ” олмоши ҳақида	2 соат
18.	Эғалиқ аффеқслари ва уларнинг имлоси	2 соат
19.	Саноқ сонлар	2 соат
20.	Тартиб сонлар	2 соат
21.	Форс тилида йил, ой ва кунларнинг ифода этилиши	2 соат
22.	Феъл.Феълнинг таркиби ва негизлари	2 соат
23.	Ўтган замон аниқ феъли	2 соат
24.	Асосий предлоглар	2 соат
25.	“Ро” кўмақчиси	2 соат
26.	“Бирлиқ” ва “ноаниқлик” йо-си	2 соат

27. Изофали предметлар	2 соат
28. “Хўд” олмаши ҳақида	2 соат
29. Ҳозирги-келаси замон феъли	2 соат
30. Ҳозирги-келаси замон феъли (давоми)	2 соат
31. Қўшма феълларнинг ”контакт” ва “дис-тант” ҳолатлари	2 соат
32. Вақтнинг ифодаланиши	2 соат
33. Вақтнинг ифодаланиши (давоми)	2 соат
34. “Доштан” феъли ҳақида	2 соат
35. Ёшнинг ифодаланиши	2 соат
36. Эгаликнинг ифодаланиши	2 соат
37. “Йо-йэ нэсбат”	2 соат
38. Пайт холи	2 соат
39. Буйрук майли	2 соат
40. Буйрук майли (давоми)	2 соат
41. Ҳозирги-келаси замон шарт-истак майли	2 соат
42. Ҳозирги-келаси замон шарт-истак майли (давоми)	2 соат
43. Модал феъллар	2 соат
44. Модал феъллар (давلمي)	2 соат
45. Модал сўзлар	2 соат
46. Модал сўзлар (давоми)	2 соат
47. “Ҳуш омадан” феъли	1 соат

Баҳолаш мезони.

Форс тили фани учун ажратилган дарс соатлари амалий машғулот тарзида белгилангани боис, ушбу фан бўйича назорат тури – жорий назоратдир.

Баҳолаш 100 балл асосидадир.

56-71 «қониқарли»

72-85 «яхши»

86-100 «аъло»

Семестр давомида 5 марта ҳар ойнинг охирги санасида жорий назорат ўтказилади. Жорий назорат ёзма ёки оғзаки тарзда олиб борилиб, ҳар бир жорий назорат максимал “20” баллни ташкил этади. Балл мезонлари куйидагича:

9-12 балл «қониқарли»

13-16 балл «яхши»

17-20 балл «аъло»

Натижада $5 \times 20 = 100$ балл.

17-20 балл. Талаба форсча матнни ҳеч қандай қийинчиликсиз ўқиб, ўзбек тилига бемалол чироили тарзда таржима қилиб бериши, матндаги янги

сўзларни ёддан билиши, маттни ўтилган грамматик коидалар асосида тахлил қилиб бера олиши, жумлаларни ўзбек тилидан форс тилига осонгина, имло хатоларга йўл қўймаган ҳолда ўгира олиш ва шунингдек, араб алифбосида гўзал хуснихат даражасида ёза билиши даркордир.

Хулоса қилиб айтганда талаба хар тарафлама комил жавобга эга бўлиши лозим.

13-16 балл. Ушбу балл маттни унчалик силлиқ тарзда ўқимай, баъзи форсча сўзларни талаффузида озроқ хатоликларга йўл қўйган тарзда талаффуз этган, грамматик коидаларни назарий жиҳатдан билсада, амалда яъни, ўзбек тилидаги жумлаларни форс тилига ўгираётганда баъзи грамматик хатоликларга йўл қўйган, араб ёзуви унчалик чиройли бўлмаган талабаларга муносиб деб топилади.

9-12 балл. Бу балл араб алифбосида ёзиб ўқий оладиган лекин, форсча матнларни ўқий ололсада уларнинг мазмунини тушунмайдиган, грамматик мавзуларни сўзлаб берсада, уларни амалда қўллай ололмайдиган, бир сўз билан айтганда ҳеч бўлмаганда араб алифбосини ўзлаштирган талабалар учундир.

Адабиётлар

1. М.Абдусаматов “Форс тили” Т. 2007й.
2. А.Куронбеков, А.Воҳидов, Т.Зияева “Форс тили” Т. 2006й.
3. “Форси-йэ эмруз” Техрон 1992й.
4. Ю.А.Рубинчик “Персидско-русский словарь” Москва “Свобода” 1970.

“ФОРС ТИЛИ” ФАНИДАН ТАЛАБАЛАР БИЛИМИНИ РЕЙТИНГ ТИЗИМИ АСОСИДА БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ

Форс тили фанидан олиб бориладиган машғулотлар амалий бўлгани сабабли талабалар билимини рейтинг тизими асосида баҳолаш фақат жорий баҳолаш оркали амалга оширилади.

Баҳолаш мезонинг жорий баҳолаш турида талабанинг форс тили бўйича олиб бориладиган амалий машғулот мавзулари бўйича билими ва амалий кўникмалари аниқланади ва баҳоланади.

Форс тили фани бўйича жорий баҳолаш жараёнида қуйидагилар инобатга олинади:

- 1) мустақил назарий тайёргарлик даражаси;
- 2) амалий машғулот топшириқларини бажариш жараёнида олдин ўтилган назарий билимларни тўғри қўллай билиши.

Бундан ташқари талаба форс тили фани дастури қамрови бўйича мустақил ишларни амалга ошириши лозим. Бунда мустақил ишдан мақсад берилган топшириқларни амалга оширишда дарс давомида олган назарий билимларини амалиётда татбиқ эта олиш кўникмасини ҳосил қилишга қаратилади. Талабанинг мустақил ишини баҳолаш жорий баҳолаш тури ичига киради ва қуйидагилар инобатга олинади:

- 1) форс тили фанидан муайян мавзунинг назарий асосини қай даражада ўзлаштира олганлиги;
- 2) берилган ишни бажариш давомида тегишли мавзу бўйича назарий билимларни тўғри талқин қилиши ва қўллай олиши.

ФОРС ТИЛИ ФАНИ БЎЙИЧА ЖОРИЙ БАҲОЛАШ ДАРАЖАЛАРИ

86-100 балл (аъло) баҳолаш бўйича талаблар:

1. форс тили фани дастури ўз ичига олган тегишли мавзу бўйича назарий ва амалий билимларни тўлиқ ўзлаштира;
2. берилган топшириқларни белгиланган вақтда аниқ, тўлиқ ва тўғри бажарса;
3. берилган мустақил ишларни тўғри ва тўлиқ амалга оширса ва мавзуга доир назарий билимларни тўғри қўллай олган бўлса.

71-85 балл (якши) баҳолаш бўйича талаблар:

1. форс тили фани дастури ўз ичига олган тегишли мавзу бўйича назарий ва амалий билимларни якши ўзлаштира;

- берилган топшириқларни белгиланган вақтда етарли даражада аниқ, тўлиқ ва тўғри бажарса;
- берилган мустақил ишларни етарли даражада тўғри ва тўлиқ амалга оширса ва мавзуга доир назарий билимларни тўғри қўллай олган бўлса.

55-70 балл (қоникарли) баҳолаш бўйича талаблар:

- форс тили фани дастури ўз ичига олган тегишли мавзу бўйича назарий ва амалий билимларни қисман ўзлаштиради;
- берилган топшириқларни белгиланган вақтда аниқ, қисман ва хато бажарса;
- берилган мустақил ишларни хатолар билан ва қисман амалга оширса ва мавзуга доир назарий билимларни жузъий камчиликлар билан қўллай олган бўлса.

55 баллдан кам (қоникарсиз) баҳолаш бўйича талаблар:

- форс тили фани дастури ўз ичига олган тегишли мавзу бўйича назарий ва амалий билимларни ўзлаштира олмасди;
- берилган топшириқларни белгиланган вақтда аниқ, тўлиқ ва тўғри бажармасди;
- берилган мустақил ишларни нотўғри ва умуман амалга оширмасди ва мавзуга доир назарий билимларни нотўғри қўлаган бўлса.

“Форс тили” фанидан баллар тақсими ва баҳолаш мезони

Бир ўқув йили давомида

№	Машғулот	Аудитория соати	Умумий вақт сарфи
1.	Амалий машғулот	93	93
Шу жумладан 1-семестр			
1.	Амалий машғулот	63	63
Шу жумладан 2-семестр			
1.	Амалий машғулот	30	30

Жорий назорат – талабанинг араб тили мавзулари бўйича билим ва амалий қўникма даражасини аниқлаш ва баҳолаш усули. Форс тили бўйича жорий назорат амалий соат ҳажмидан келиб чиққан ҳолда 5 марта ўтказилади ва жами максимал балл 100 ни ташкил этади. Бунда:

1 жорий назорат – максимал 20 балл. Бундан:
мавзуга тайёргарлик ва жавоб бериши – 15 балл
мустақил таълим – 5 балл.

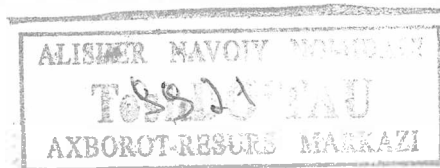
Баҳолаш тури	Ўтказиш шакли	Бажариш механизми	Энг юкори балл	Бажариш вакти
1-ЖБ	оғзаки	2 савол x 7.5=15 мустақил таълим - 5	20	Дарс жараёнида
2-ЖБ	оғзаки	2 савол x 7.5=15 мустақил таълим - 5	20	Дарс жараёнида
3-ЖБ	оғзаки	2 савол x 7.5=15 мустақил таълим - 5	20	Дарс жараёнида
4-ЖБ	оғзаки	2 савол x 7.5=15 мустақил таълим - 5	20	Дарс жараёнида
5-ЖБ	оғзаки	2 савол x 7.5=15 мустақил таълим - 5	20	Дарс жараёнида
Жами			100	

Аъло баҳога (86-100)=17,2 – 20 балл

Яхши баҳога (71-85)=14,2 – 17,1 балл

Ўрта баҳога (55-70)=11 – 14,1 балл

Қониқарсиз баҳога (0-55)=11 баллдан кам

ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Форс тили асосларини ўргатиш анъанавий ва илғор таълим бериш усулларидан истифода қилган ҳолда амалга оширилади. Бунда интерактив, ақлий ҳужум ва блиц сўров усулларидан кенг фойдаланилади. Шунингдек, ўқув материаллари турли техник воситалар орқали тақдим қилинади. Ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари ва педагогик ахборот-коммуникация технологиялари қўлланилиши назарда тутилган. Жумладан:

- матнларни ва жумлаларни таржима қилиш жараёнида ақлий ҳужум, гуруҳий фикрлаш педагогик технологиялардан;
- феъл замонлари ва сўзларни грамматик таҳлил қилишда кичик гуруҳлар мусобақалари, гуруҳий фикрлаш педагогик технологияларни қўллаш назарда тутилади.

ФОРС ТИЛИДАН ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Форс алифбосида нечта ҳарф бор?

- А) 27
- Б) 32
- В) 28
- Г) 36

2. Форс алифбосидаги ҳарфлар нечта ёзув шаклига эга?

- А) 1
- Б) 4
- В) 2
- Г) 3

3. Форс алифбосида нечта ҳарф бир томондан қўшилади?

- А) 12
- Б) 8
- В) 6
- Г) 14

4. Форс алифбосидаги нечта ҳарф икки томондан қўшилади?

- А) 18
- Б) 6
- В) 28
- Г) 22

5. Бир томондан қўшиладиган ҳарфлар нечта ёзув шаклига эга?

- А) 1
- Б) 3
- В) 2
- Г) 4

5. Қуёш ҳарфлар сони нечта?

- А) 27
- Б) 13
- В) 14
- Г) 36

6. Форс тилида унлилар нечта?

- А) 2
- Б) 6
- В) 3
- Г) 8

7. Қисқа унлиларнинг ўзига хос хусусиятларини кўрсатинг.

- А) Ёзувда ифода этмайди
- Б) Ёзувда ифода этади
- В) Ёзувда белгилар билан берилади
- Г) А ва В

8. Танвин нима?

- А) Ноаниқлик белгиси
- Б) Келишиқ қўшимчаси
- В) Аниқлик белгиси
- Г) А ва Б

9. Ташдид нима?

- А) Аниқлик белгиси
- Б) Ҳарфнинг иккиланиши
- В) Ҳарфнинг тушиб қолиши
- Г) Сўз охиридаги қўшимчанинг ўқилмаслиги

10. Чўзик унлилар ёзувда қайси ҳарфлар орқали ифодаланади?

- А) ا, ب, ت
- Б) و, ی, د
- В) ع, غ, ه
- Г) و, ی, ا

11. Ой ҳарфлари нечта?

- А) 22
- Б) 16
- В) 6
- Г) 14

12. Форс тилида ўзак —

- А) Фақат ундош ҳарфлардан ташкил топади
- Б) Ундош ва унли ҳарфлардан иборат
- В) Фақат қисқа унлилардан иборат
- Г) Фақат чўзик унлилардан иборат

13. Форс тилида сўз туркумлари нечта?

- А) 6
- Б) 5
- В) 3
- Г) 2

14. Гапнинг кесимига кўра нечта тури бор?

- А) 3
- Б) 1
- В) 2
- Г) 4

15. Изофа бирикмасида қаратқич ва қаралмиш муносабатини топинг?

- А) Сонда ва жинсда мослашади
- Б) Фақат жинсда мослашади
- В) Сонда, жинсда, келишиқда ва ҳолатда мослашади
- Г) Ҳеч нарсада мослашмайди

16. Ўзақ турларини аниқланг

- А) Тўғри, иккиланган
- Б) Ноқис, ҳамзали
- В) А ва Б
- Г) Жинсли, аниқ

17. феълининг ўзагини топинг?

- А) دید
- Б) شدد
- В) شدي
- Г) شديد

18. феълининг ўзагини топинг?

- А) تبرك
- Б) تبار
- В) بارك
- Г) برك

19. сўзининг ўзагини топинг?

- А) لسلام
- Б) سلم
- В) لام
- Г) سلام

20. صالحون сўзининг ўзагини топинг?

- A) صالح
- Б) لحو
- В) صالحو
- Г) صلح

21. سموات сўзининг ўзагини топинг?

- A) سموت
- Б) اوت
- В) سمو
- Г) سمت

22. تضليل сўзининг ўзагини топинг?

- A) تضلل
- Б) تضل
- В) ضلل
- Г) ليل

23. جارية сўзининг ўзагини топинг?

- A) جري
- Б) جاي
- В) جير
- Г) جار

24. Форс тилида энг кўп ишлатиладиган феъл шакллари нечта?

- A) 24
- Б) 14
- В) 10
- Г) 13

25. Луғатдан сўз қандай топилади?

- A) Сўзларнинг алифбо тартибида
- Б) Ўзақларнинг алифбо тартибида
- В) Қўшимчасига қараб
- Г) Жинсига қараб

“Форс тили” фанидан жорий назорат учун
мўлжалланган оғзаки саволлар

1. ا, ب, ت ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
2. ث, ن ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
3. و, د, ي ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
4. ز, ر, ذ ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
5. Чўзик унлилар ёзувда қандай ифодаланади.
6. Қисқа унлилар ёзувда қандай ифодаланади.
7. ج, ك ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
8. ل, م ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
9. س, ش ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
10. ط, ظ ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
11. ص, ض ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
12. ف, ق ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

13. ح, خ харфларининг ёзилиш шакллари кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
14. ع, غ, ° харфларининг ёзилиш шакллари кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
15. Ҳамза е нинг ёзувда ифода этиш шакллари кўрсатинг ва тушунтиринг.
16. Форс тилида сўз туркумларини тушунтиринг.
17. Берилган матндан мавзуга оид сўзларни аниқланг.
18. Содда гапга таъриф беринг ва мисоллар билан тушунтиринг.
19. Сўроқ юклама ва олмошларини айтиб беринг.
20. Махсус сўроқ гапга мисоллар келтиринг ва жавобларини айтинг.
21. Алтернатив сўроқ гап қандай ясалади?
22. Иккилик сон қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.
23. Кўплик ҳақида гапириб беринг.
24. Кишилик олмошларини айтиб беринг.
25. Кўрсатиш олмошларини айтиб беринг.
26. Форс тилида келишик ҳақида маълумот беринг.
27. Исملарнинг келишикда турланишини мисоллар орқали кўрсатиб беринг.
28. Аниқловчи ҳақида маълумот беринг ва мисоллар орқали тушунтиринг.
29. Мослашган аниқловчи қандай ясалади? Мисоллар орқали тушунтириб беринг.
30. Нисбий сифат қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.
31. Берилган матндан ўтилган мавзуларга оид мисолларни топинг ва таҳлил қилинг.
32. Кўмакчилар ҳақида маълумот беринг.
33. Берилган феълени ўтган замонда туслаб беринг.
34. Берилган матндан кўмакчиларни топинг.
35. Берилган матндан кўпликдаги сўзларни топинг ва бирликдаги шакллари айтиб беринг.
36. Бирикма олмошларини айтиб беринг.

37. Бирор сўзга бирикма олмошлари кўшиб туслаб беринг.
38. Берилган матндан бирикма олмошларни топинг.
39. طشقتند - матнида белгиланган гапни таҳлил қилинг.
40. طشقتند - матнидаги назарий мавзуга оид сўзларни таҳлил қилинг.
41. Луғат ёрдамида кўпликадаги 10 сўз топинг.
42. Берилган матндан синик кўпликадаги сўзларни топинг ва ясалган вазнини аниқланг.
43. Изофа бирикмасини тушунтиринг.
44. Изофа бирикмасига оид мисоллар келтиринг ва тушунтириб беринг.
45. Феъл ҳақида маълумот беринг.
46. Феълнинг ўтган замон шакли қандай ясалади. Мисоллар билан тушунтиринг.
47. Феълнинг ўтган замон бўлишсиз шакли қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.
48. Феълий гап қандай тузилади? Унинг турлари ҳақида маълумот беринг.
49. Тўлдирувчи ҳақида гапиринг ва мисоллар билан тушунтиринг.
50. Берилган матндаги барча феълларни аниқланг.
51. Феълнинг ҳозирги-келаси замон шаклини тушунтиринг.
52. Берилган феълни ҳозирги-келаси замон шаклига солинг ва туслаб беринг.
53. Берилган матндан ҳозирги-келаси замон феълларини аниқланг.
54. Майллар ҳақида маълумот беринг.
55. Шарт майли қандай ясалади? Мисоллар келтиринг.
56. Буйруқ майли қандай ясалади? Мисоллар келтиринг.
57. Форс тилида мурожаат ва унинг шакллари.

“Форс тили” фанидан жорий баҳолаш учун билетлар

1-билет

58. ب، ا، ت ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

59. Қисқа унлилар ёзувда қандай ифодаланади.

2-билет

1. ن، ت ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Чўзиқ унлилар ёзувда қандай ифодаланади.

3-билет

1. د، ي، و ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Танвин нима? У ҳақда гапириб беринг.

4-билет

1. ز، ر، د ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Ташдид-иккиланиш сўзда қачон қўлланилади?

5-билет

1. ك، ج ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Ҳамза ء нинг ёзувда ифода этиш шаклларини кўрсатинг ва тушунтиринг.

6-билет

1. م، ل ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Алтернатив сўроқ гап қандай ясалади?

7-билет

1. س، ش ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Иккилик сон қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.

8-билет

1. ط، ظ ҳарфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.

2. Махсус сўроқ гапга мисоллар келтиринг ва жавобларини айтинг.

9-билет

1. ص, ض харфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
2. Сўроқ юклама ва олмошларини айтиб беринг.

10-билет

1. ف, ق харфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
2. Сўроқ юклама ва олмошларини айтиб беринг.

11-билет

1. ح, خ харфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
2. Форс тилида сўз туркумларини тушунтиринг.

12-билет

1. ع, غ, ة харфларининг ёзилиш шаклларини кўрсатиб беринг. Улар иштирокида сўзлар ёзиб беринг.
2. Содда гапга таъриф беринг ва мисоллар билан тушунтиринг.

13-билет

1. Кўплик қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.
2. Кишилик олмошларини айтиб беринг.

14-билет

1. Аниқловчи ҳақида маълумот беринг ва мисоллар орқали тушунтиринг.
2. Кўрсатиш олмошларини айтиб беринг.

15-билет

1. Исмларнинг келишиқда турланишини мисоллар орқали кўрсатиб беринг.
2. Мослашган аниқловчи қандай ясалади? Мисоллар орқали тушунтириб беринг.

16-билет

1. Нисбий сифат қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.
2. Берилган матндан ўтилган мавзуларга оид мисолларни топинг ва таҳлил қилинг.

17-билет

1. Кўмакчилар ҳақида маълумот беринг.
2. Доштан феъллини ўтган замонда туслаб беринг.

18-билет

1. Бирикма олмошларини айтиб беринг.
2. Берилган матндан кўмакчиларни топинг.

19-билет

1. Кўплик ҳосил қилувчи вазнларни айтиб беринг ва мисоллар келтиринг.
2. Изофа бирикмасини тушунтиринг.

20-билет

1. Феъл ҳақида маълумот беринг.
2. Изофа бирикмасига оид мисоллар келтиринг ва тушунтириб беринг.

21-билет

1. Феълнинг ўтган замон бўлишсиз шакли қандай ясалади? Мисоллар билан тушунтиринг.
2. Берилган матндаги барча феълларни аниқланг.

22-билет

1. Феъллий гап қандай тузилади? Унинг турлари ҳақида маълумот беринг.
2. Тўлдирувчи ҳақида гапиринг ва мисоллар билан тушунтиринг.

23-билет

1. Феълнинг ҳозирги-келаси замон шаклини тушунтиринг.
2. Берилган феълни ҳозирги-келаси замон шаклига солинг ва туслаб беринг.

24-билет

1. Шарт майли қандай ясалади? Мисоллар келтиринг.
2. Форс тилида мурожаат ва унинг шакллари.

“ФОРС ТИЛИ” ФАНИДАН ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛ

ФОРС ҲАРФЛАРНИНГ ЁЗИЛИШИ: ШАКЛЛАРИ, ТАРТИБИ

Араб ёзувининг ўзига хос хусусияти унинг ўнг тарафдан чап тарафга қараб ёзилишидир. Кирилл ёки лотин ёзувига ўрганган ва кўниккан киши учун бу бироз ноқулайлик туғдириши мумкин. Лекин араб ҳарфларини машқ қила бошлаган ўқувчи тезда бунга кўникиб кетади.

Форс алифбосида 32 ҳарф бор. Шулардан 25 таси 4 ёзув шаклига, қолган 7 таси эса 2 ёзув шаклига эга. Бу жиҳатдан 4 ёзув шаклига эга бўлган ҳарфлар икки томондан, яъни ўзидан олдинги ва ўзидан кейинги ҳарфга қўшилса, 2 ёзув шаклига эга бўлган ҳарфлар фақат бир томондан, ўзидан олдинги ҳарфгагина қўшилади.

Араб ёзувида ҳарфларнинг катта ёки кичик шакллари мавжуд эмас. Алифбодаги барча ҳарфлар ундош ҳарфлар.

ФОРС АЛИФБОСИ

харф	номи		товуши	транскрипцияси
	арабча	ўзбекча		
ا	ألف	алиф	а	а
ب	باء	ба‘	б	б
ت	تاء	та‘	т	т
ث	ثاء	си а‘	с□	с□
ج	جيم	жим	ж	ж
ح	حاء	ха‘	ҳ	ҳ

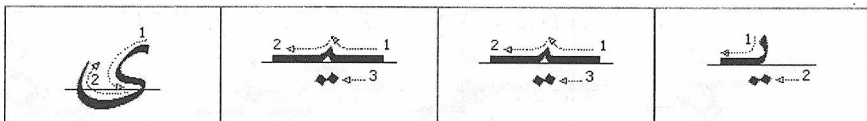
خ	خاء	хā'	х	х
د	ذال	дāл	д	д
ذ	ذال	зāл	з	з
ر	راء	рā'	р	р
ز	زاي	зāй	з	з
س	سين	син	с	с
ش	شين	шин	ш	ш
ص	صād	сād	с	с
ض	ضād	дād	д	д
ط	طاء	тā'	т	т
ظ	طاء	зā'	з	з
ع	عين	'айн	'	'
غ	غين	ғайн	ғ	ғ
ف	فاء	фā'	ф	ф
ق	قاف	қāф	к	к
ك	كاف	каф	к	к
ل	لام	лāм	л	л

م	ميم	МИМ	М	М
ن	نون	НУН	Н	Н
ه	هاء	ХА'	Х	Х
و	واو	УАУ	В	В
ي	ياء	ЙА'	Й	Й

ФОРС АЛИФБОСИДАГИ ҲАРФЛАРИНИНГ ЁЗУВ ШАКЛЛАРИ

ИККИ ТАРАФЛАМА КЎШИЛАДИГАН ҲАРФЛАР

алоҳида шакл	сўз охирида	сўз ўртасида	сўз бошида

БИР ТАРАФЛАМА ҚЎШИЛАДИГАН ҲАРФЛАР

алоҳида шакл	сўз охирида	сўз ўртасида	сўз бошида

АРАБ ҲАРФЛАРИ ОРҚАЛН СОН ИФОДАЛАНИШИ

Араб тилининг қадимий коидаларига мувофиқ алифбо таркибидаги ҳар бир ҳарф бирор сонни ифодалайди. Улар куйидагилар:

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ي
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص	ق	
20	30	40	50	60	70	80	90	100	
ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ	
200	300	400	500	600	700	800	900	1000	

Ҳарфларнинг бу тартибдаги сон ифодаланиши математика, астрономия, адабиёт ва бошқа соҳаларда кенг истифода қилинади. Сонни англаувчи ҳарфлар ўнгдан чапга қараб, бир-бирига қўшилиб ёзилади: 32 – لب; 36 – لو.

АРАБ РАҚАМЛАРИ

	Стандарт араб сонлари	Шарқ мамлакатларида қўлланиладиган араб сонлари
0	٠	٠
1	١	١
2	٢	٢
3	٣	٣
4	٤	٤
5	٥	٥

6	٦	٦
7	٧	٧
8	٨	٨
9	٩	٩

ҲАРАКАТЛАР

Форс тилида ҳаракатлар қисқа унли товушларни ифода этиш учун хизмат қилади. Бундай ҳаракатлар 3 та:

1) ҳарф устига қўйиладиган ётиқ чизиқча — (забар) қисқа «а» унлисини ифодалайди: қа — ق ; са — س ; ха — خ ; ба — ب .

2) ҳарф остига қўйиладиган ётиқ чизиқча — (зир) қисқа «и» унлисини ифодалайди: ки — ك ; си — د ; ти — ت ; хи — خ .

3) ҳарф устига қўйиладиган вергул — (пиш) қисқа «ў» унлисини ифодалайди: кў — قُ ; сў — سِ ; дў — دِ ; бў — بِ .

ЧЎЗИҚ УНЛИЛАР

Форс тилида чўзиқ унлилар و, ا, ى ҳарфлари орқали ифода қилинади. Бунда чўзиқ унли товуши оддий товушга нисбатан икки баравар чўзиб талаффуз қилинади:

«о —»: ما — ма; كان — кан.

«и —»: في — фи; في — фи

«у —»: ذو — зу; دур

ҲАМЗА ВА БОШҚА ЁРДАМЧИ БЕЛГИЛАР

Ҳамза белгиси ء одатда сўз ўртаси ва охирида ا, ى, و ҳарфлари, сўз бошида эса фақат ا ҳарфи устига қўйилади. Ҳамза сўз ўртасида ى ҳарфининг устига қўйилганда ى нинг икки нуктаси ишлатилмайди. Сўз охирида ўзидан олдин чўзиқ унли келган бўлса ҳамза белгиси ҳеч қандай тагликсиз, алоҳида ўзи қўйилади: امر — амара; رؤس — ра’уса; مری — мари’а; جاء — джа’а.

Ҳамзанинг қисқа унлилар билан келиши қуйидагича: ء — ‘а; ء — ‘и; ء — ‘у; ء — ‘ъ.

– (ташдид) — иккиланиш белгиси. Сўз ўртаси ёки охирида икки ундош ҳарф кетма-кет келиб, уларнинг биринчиси ҳеч қандай қисқа унли товуши билан ифодаланмаган ҳолда ундош ҳарфнинг биттаси ёзилади ва устига ташдид белгиси қўйилади ва ўқилганда ҳарф иккиланиб талаффуз қилинади: نَقْ — дакка; سَرْ — сарра; صَدَقْ — саддақа.

– (сукун) – ундош ҳарф унли товуш билан ифодаланмаган ҳолда унинг устига қўйилади: مَنْ – ман; كَلْتُ – култу; وَنَوَسُ – ваваса; خِفْ – хиф.

أ (васла) – сўз бошидагина ишлатилади ва ʼ ҳарфининг устига қўйилади. Сўзда васла ишлатилган тақдирда сўз бошидаги ʼ ҳарфи ўқилмайди: رَبِّيَ أَغْفِرُ وَ رَبِّيَ أَغْفِرُ – рабби ғфир ва рхам.

أ (мадда) – чўзиш белгиси сўз боши ва ўртасида ʼ ҳарфининг устига қўйилади. Мадда ёзувда ء ҳарфлар бирикмасини ифодалайди: آدَمُ – Адаму; الْقُرْآنُ – ал-Қур‘āну; ёки сўздаги ʼ нинг иккидан кўпроқ чўзилишини билдиради: وَالسَّمَاءِ – ва с-самā‘и.

ТАНВИН

Араб сўзларининг (феъл ва ҳарф сўз туркумига кирувчи сўзлардан ташқари) охириги ҳарфи усти ёки остига қўйиладиган ҳаракат белгиси танвин, яъни иккиланган фатҳа, қасра ва дамма ҳаракатлари ҳисобланади. Танвинлар маълум маънода келишик қўшимчаларини ҳам билдиради. Улар:

- 1) танвин дамма – “ун” деб талаффуз қилинади ва сўзнинг Бош келишикда турганлигини англатади: دَقْتَرٌ – дафтар^{ун};
- 2) танвин қасра – “ин” деб талаффуз қилинади ва сўзнинг Қараткич келишикда турганлигини англатади: دَقْتَرٌ – дафтар^{ин};
- 3) танвин фатҳа – “ан” деб талаффуз қилинади ва сўзнинг Тушум келишикда турганлигини англатади. Танвин фатҳанинг бошқа танвинлардан фарқли жиҳати у бевосита ҳарф устига эмас, балки ʼ ҳарфини таглик сифатида олади ва унинг устига қўйилади – ʼ. Агар сўз ʼ “та марбута” билан тугаган бўлса, у ҳолда танвин фатҳа ҳеч қандай тагликсиз бевосита ʼ нинг устига қўйилади – ʼ... ʼ... دَقْتَرًا – дафтар^{ан}; لُغَةً – луғат^{ан}.

“ФОРС ТИЛИ” ФАНИ БЎЙИЧА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАЗМУНИ

“Форс тили” фани бўйича талабага йиллик ўқув режа асосида мустақил таълим учун **89 соат** ажратилган.

Мустақил таълимнинг шакли

“Форс тили” фанидан мустақил таълим фаннинг хусуиятидан келиб чиккан ҳолда **уй вазифаси** шаклида амалга оширилади. Талаба мустақил таълим тарзида қуйидагиларни амалга оширади:

1. Мавзуларнинг айрим қисмларини ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштиради.
2. Амалий машғулотларга тайёргарлик кўради.
3. Машғулотлар давомида олган назарий билимларини амалиётда қўллашга интилади.
4. Машғулотларда ўтилган мавзулар бўйича уйга берилган топшириқларни бажаради.

“Форс тили тили” фанидан мустақил таълимнинг асосий вазифаларига:

1. Амалий машғулотлар давомида олган назарий ва амалий билимларини чуқурлаштириш ва кенгайтириш;
2. Таълим олий усулларини эгаллаш;
3. Тушуниш ва фикрлаш қобилиятини ривожлантириш киради.

“Форс тили тили” фанидан талаба мустақил ишини назорат қилиш тартиби

1. Талабаларнинг мустақил ишини назорат қилиш ўқитувчи томонидан тузиладиган ва кафедра мудири тарафидан тасдиқланадиган маслаҳатлар жадвали асосида амалга оширилади.
2. Талабаларнинг мустақил иши бўйича маслаҳат соатлари мустақил таълим учун йўлга қўйилган журналларда қайд этиб борилади.
3. Талабалар мустақил ишини назорат қилиш бевосита “Форс тили тили” фани бўйича машғулот олиб борувчи ўқитувчи томонидан амалга оширилади.
4. Талабаларнинг мустақил иши рейтинг баллари билан баҳоланади ва натижаси фан бўйича талабанинг умумий рейтингига киритилади.

“Форс тили тили” фанидан талаба мустақил ишини баҳолаш тартиби

Талаба мустақил ишини баҳолаш бевосита жорий баҳолаш таркибида амалга оширилади. Бунда жорий баҳолашнинг 20% и талабанинг мустақил ишни баҳолашга ажратилади.

Мустақил таълим учун мўлжалланган мавзу ва топшириқлар

1. ا, ب, ت, ث, ن харфларининг ёзилиш шакллари ва талаффузи. Сўзлар машқ қилиш.
2. و, ی, د, ذ, ز, ر харфларининг ёзилиш шакллари ва талаффузи. Сўзлар машқ қилиш.
3. Чўзиқ ва қисқа унлилар.
4. ج, ك, ل, م харфларининг ёзилиш шакллари ва талаффузи. Танвинлар. Сўзлар машқ қилиш.
5. ط, ظ, ش, س харфларининг ёзилиш шакллари ва талаффузи. Сўзлар машқ қилиш.
6. ق, ف, ض, ص харфларининг ёзилиш шакллари ва талаффузи. Сўзлар машқ қилиш. Ташдид-иккиланиш.
7. ح, خ, ع, غ, ه харфларининг ёзилиш шакллари ва талаффузи. Сўзлар машқ қилиш.
8. Ҳамза ء. Васлани ва қатъий ҳамза.
9. Аниклик артикли. Шамсий ва қамарий харфлар.
10. Форс тилида сўз туркумлари. Сўзлар структураси.
11. Ўзак. Ўзак ва ноўзак харфлар.
12. Сон категорияси.
13. Кўплик. Тўғри кўплик. Машқлар бажариш.
14. Сеник кўплик. Машқлар бажариш.
15. Аникловчи. Машқлар бажариш.
16. Нисбий сифат. Машқлар бажариш.
17. Қўмакчилар. Уларнинг маънолари.
18. Бирикма олмошлари. Машқлар бажариш.
19. Сеник кўплик турлари. Уларнинг келишида турланиши ва мослашув қоидалари.
20. Изофа бирикмаси. Машқлар бажариш.
21. Феъл. I-Боб феъли. Феълнинг ўтган замон шакли. Машқлар бажариш.
22. Доимий тарзда луғат билан ишлаш ва малакасини ошириб бориш.

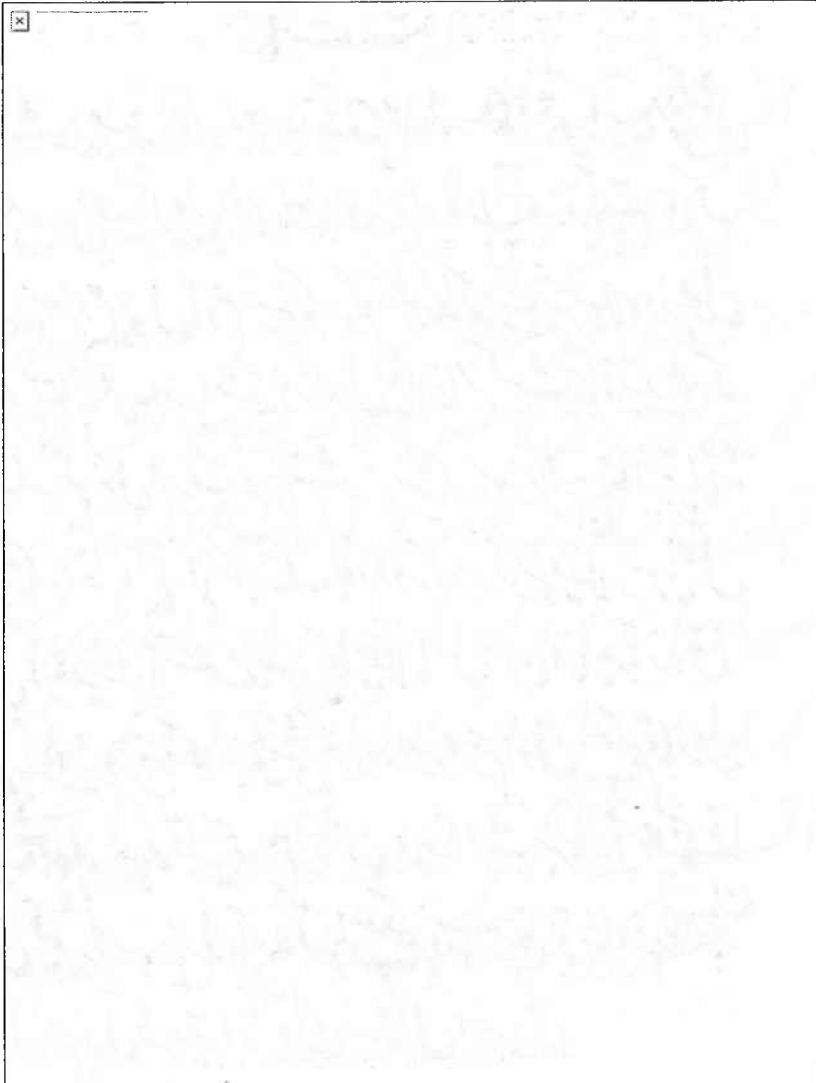
حکایت

آقساق امیر تیمور هندستان غمباریب نغمه قیلا دورغان
کیشی لارنی چاقریب تیدیکه اولوغلا دودین ایشیکان
دورمن حکیم بول شهرده کامل نغمه چرلار پار دورویب کوی
کور بر نغمه چر اول مجلسده حاضر بولوب نغمه آغاز
قیلدر پادشاه کوب خرسند بولوب آ نینک اسمینر
سورادر آتیدی آتیم دولت دور پادشاه آتیدر دولت
کور بولور مو اول جواب برودیکه اگر دولت کور بولاس
آقساق اویسیگا کیرماس ایروی پادشاه بول جواب
منظور کوروب انکا کوب نعام بیردی

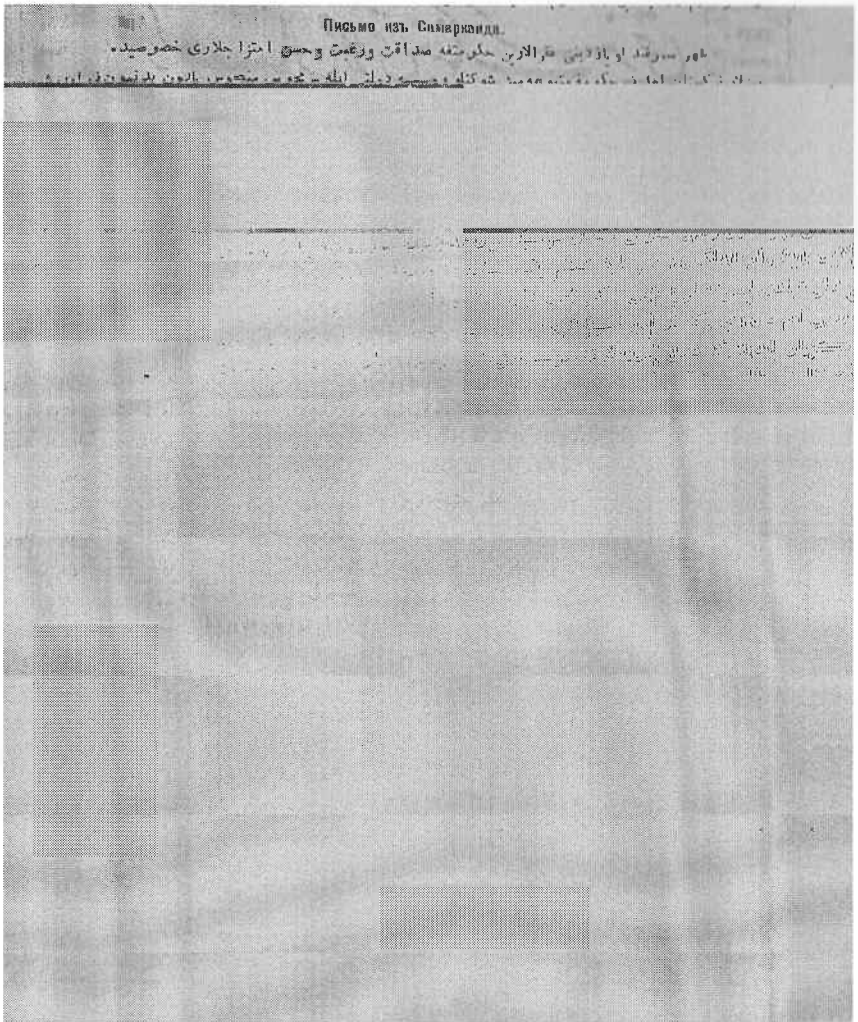
“Эски ўзбек ёзуви” китобидан

حکایت

بر دانشمند مسجده اولتوروب آدم الارغ و عطايتور ايرد بر کيشي
اول مجلس ده هر کون يغلا ايردي بر کون دانشمند آيتدي که
مينک سوزوم بول آدم نينک کونکليکا کوب تاثير قیلا دور بول
سبدين يغلايدور باشقه ار اول يغلاغان کيشيکا آيتديار که
بیر نينک کونکل ارايميزغ دانشمند نينک سوزر هيچ تاثير قیلا
سينک قانداغ کونکليکا بار دور که هر کون يغلا رس اول
کيشي ايتديکه دانشمند سوزيکا يغلاماس من اما بر آروق
ايچکيم بار ايرد اول کوب بخش کورار ايرد يم اول ايچکيم قارر
بولوب اولدي وقتيکه دانشمند و عطا ايت بر سه آ نينک
سقالی قيمير لاب اول آروق ايچکيم ايسمغه توشا دورنه اوچون
کيم اول هم بول طريقه اوزون سقال ايردي

“Туркистон вилоятининг газети”дан

“Туркистон вилоятининг газети”дан

اخطار

غزته مژك روسيه قسمته شهر ايشلرته دائر مقاله بك تر كيمسته وبسش يكتوب باريم بر قالد بترين كله جك هفته دوج ابدباورلر.

باي تفت جامني

فروال ۳ ده دعا و ثنا و مناسب سلطنت

صكر يه آ
آشناغده
خيرلر اونور
كرد يو
فوتلوق دعوا
آينا يو
حقوق دشر

تاسقاي محرم وقعه لرن تاش كيد نورماريك
دقننى جاب و تحرك ايتاينكى آكلاشليور.
ترسكت يلى «مؤوره» ويردىكى معلومانده
جناب على بك هر سه ايتكاز بارقمسه دووت
مايون و دهها زياته زوبله يانردى خير
ويرياوب آرتق بخارا امارتنك سنوى نظامى
بودنى يعنى ابرك و خراجا دفتري ترب

نلسى نيلن قورنه جاسور بوك ايمسته
وجوينا مادي مئوى قوالند دائر عير
مزانه و شترنگره او قندر بخارا ايتاينكى
تكارينه حيايت بوهمر سبب اولارونلر
خيرلر جناب على راش اولوب قنن
تسلسلى ايجان ميرسون
ماكون برسونيك ده وارسه اورم
بو ناي تسلسلك نظامى و احكامك با
مكتسبك افارسين يتر ايجالورى بوكتايين
هركىن هر يجه جاسور خيره ياشوب جاور
اولاي يتر يوقوله جمع تومين نايه اور
يوزورلر بو جامع كير بركرى ناي
احكامك تعلقه مقصد بيق

بخارا مصلحتلى

۱۷ هزاره جيشن دورونه ودهيا
رگتاسن گميش برك بر ايمورك ق
و مصلحتلى اوج ايجالور

دوزله اوزان ايتلا دانت فزه اورن بوقمونه
ايه كيم دعا جدى و دوزن ايتور روسيه دور
بوكتا بيا كره سلسله بوسه بولسته
سنى آسيري و جدى سورنله ايتايلوق مئسكى
طرفه كورمك استوروز چو نكده روسيه يك
قاندسش بو طفه كوز بورد

لورون قو دهرلك كتاب ورق ليله و ائمنى

بكرنى بياكل بمرلك سئيش حاصصكى
اولوت طوروش اولاد كورمك ائمنى ائسته
مى آدر عالم ايتلا دور بولسا ائسترك
لورون كورمك مقصود حكومت آقوى لورايشي
قور ساقى بو عالم دوزن بر مشك كور
بو دلت بو فاج كون اوق ايتورمك ائز
دوروق بياكل و حكمتار قاروشسته ائمنى قور
ئكى جبه ايرلك (ايرتالىسم) غزاهله
قورده مرائس ورعى بو قورده مرائس مقاليد
عزومان دور ائيب و مئر ائيشلش چي

“Таржимон” газетасидан

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ☒

فرنگی - احوالکمز چوک؟ مدرس - الحمد لله
فرنگی - جنابکمز قیوم مملکتدن! مدرس - بخارا
فرنگی - قایدہ بارورسز؟ مدرس - بیت الله
فرنگی - بخاراده نمہ ایش قیلور ایدگز؟
مدرس - اهل علمدن بولگانم اوچین مدرس لک
فرنگی - بخارا قندای جای در؟
مدرس - بخارای شریف کتہ شهر وهم معدن
منبع فواکہ متوافرہ در
فرنگی - بخارانگ شریف لگی علمنی کوبلگید نمی
برکتید نمی؟
مدرس - من بولرنگ هر برینی برعلت مستقله شراف
فرنگی - میوه سی کوبلگی سبیلی بر مملکت؟
توزولک بولسه کیراک
مدرس - کوب بخشی سز کثرت علومنی علت شرا
فرنگی - توزولک اما بر مملکت ننگ قوه علم
آنک افراد علمه سینی بیلمگه موقوف در
بخارانگ نفوسی قانچه در؟
مدرس - برادر! من بر اشک آدم ایدم
بوروب آدم لرنگ عددینی ساناکانم یوف
فرنگی - ماشا الله من سزگه موندای بر نکایف ایتہ

مدرس - منہ مدرس ایدم بیچہ بر - - - درس بوروب بر - - -
درس ایتور ایدم . قچان قولوم تیگیبدرکه موندای
«حکایت» کتابلرینی اوقوگان بولسه م . موندای کتابلر
(قصه خوان) کشی لردہ بولادور .

Фитратнинг “Мунозара” асаридан

بخارای شریفک احوال جغرافیہ سی

بخارا خانلغی آریا قطعہ سنک اورتہ لرنندہ بولنان ممالک اسلامیہ نیک الہ مشهوری و اک بیوکی در. شمال و شمال شرقی طرفندن ترکستانک رو۔ سیہ تصرفہ کچمش ولایتلری ایله، جنوباً پامیر و افغانستان ایله، غرب جنوب۔ بی دن کنہ روسیہ تصرفہ کچمش ترکمنیا ایله و غرب جھتندن خیوا الکا۔ سی ایله همجوار اوله رق تقریباً ۳۶ ایله ۴۲ درجه عرض شمالی و ۶۰ ایله ۶۵ درجه طول شرقی آرسندہ بولنوب ۶۰۰،۰۰۰ مربع ورست طوبراقدن عبارتدر۔

بیان اواینان حدود ایچندہ طوبراق میدان ایسده بونک پک چوق یر۔ لری قوملق و ناقر اولوب آنجق صو بویلری و صو باصار یرلری مثبت و معموردر. صحرالر یالکتر بض عشیرتله و حیواناته مکان اولابیلور. تیت سلسله جبالک قوللری اوله رق بخارا الکا سنده (ترک داغی) (آق داغ) و سائر بعض داغلر باردرکه تا بخارا شهریه قدر اوزانورلر و بخارا دن ایلر و به کیتدجه آچاقلانوب قزل قوم صحراسنه یتشوب بیترلر۔

افغانستان ایله بخارا آرسندہ خط حدود قبول ایلمش (آمو دریا) نامی ایله معلوم بیوک نهر و ادیل باردرکه اوزرنده بیوک قایقلا و حاضر ده بر ایکی روس پاراخودی حرکت ایدرلر۔

طوبالاق، آب حصار، آب سرخ و سائر اوفاقجه صولر بخارا الکا سندن کچوب آمو دریایه قوشلورلر۔ الکا جه اک نهم اک برکتبخش ادیل رو سیہ تصرفندہ بولنان سمرقند ولایتندن کچوب کلن (زرافشان) درکه خو۔ قند داغلرندن چتوب (اسکندرکولندن) کچوب کلور۔ اشبو زرافشان صو۔ بی کچن یرلر بخارانک اک کوزل و لطافتلی یرلریدر۔ صو بویلری هب باغ و باغچه لکدر۔ آریا اورتہ لرنندہ صوسز طوبراق محصول برمدیکندن اولد قچه هر طرفه زور و اوفاق حریقلا قازیلوب ادیلدن یوز و ایکی یوز ورست مسافهیه صو کورلمشدر۔ صوسز طوبراق مالدن حساب اولنمیور ایسده صو یتشن طوبراغک قیمتی زوردر۔ بخارا خانلغک و علی الخصوص بخارا شهریه جوارینک و زرافشان وادیسک هواسی دنیا نک اک کوزل هوالرندن اولوب معیشت و تمدنه پک مساعدر؛ با خصوص یازباشی بهار پک کوزلدر۔

درس ویرمک اصولی قاعده‌لری

۱) بتون الفبایی بردن کوستروب بیلدرمک آغردره ابتدا اوج
ش حرف کوستروب ضبط ایتدرمک ده سهولتلیدر.

ایدوب اونوتامیه باعث اولدیشندن برنجی درسدن شا کردلری یازی
یه باشلا تملیدر.

۳) بوکا کوره الفبایی تدریجی صورتده حصه حصه اوقوب
یازوب چیقمه‌لی دره الفبانک آخرینه وارانه قدر شا کرد اوقومق و
یازمتی ملکه‌سی حاصل ایدر و هر کون بر ایکی یکی حرف کور
دیکندن بونلری تیز ضبط ایتیمه هوس ایدر، هم ضبط ایدر.

اشبو قاعده‌اره کوره «خواجه صیانمز» ده الفبا بردن دکل
تدریجاً کوسترلمشدر. بوندن اوتری اصولمزه تدریجی دینلمشدر.
مثلا برنجی درسده ا آ ب ت ن ر حرفلری کوستریلوب
بونلر ایله ارز دیلمزده بعض کلمه‌ار ترتیب ایدلمشدر (اب با
بابا ات بات انا انا انا نار) کبسی

بونلری مبتدی شا کرد زکال اوقور و اوقودینی ایله کتابة باقوب
یازار، یازدقیچه ده کوزل ضبط ایدر.

И.Гаспринскийнинг “Рахбари муаллимин” асаридан

x

Фитратнинг “Ҳинд ихтилолчилари” асаридан

“ФОРС ТИЛИ” ФАНИДАГИ АЙРИМ АТАМАЛАР СЎЗЛИГИ

Танвин – келишик қўшимчаси ҳамда сўзнинг ноаник ҳолатда эканлигини кўрсатувчи белги.

Ташдид – иккиланиш белгиси. Сўз ўртаси ёки охирида икки ундош ҳарф кетма-кет келиб, уларнинг биринчиси ҳеч қандай қисқа унли товуши билан ифодаланмаган ҳолда ундош ҳарфнинг биттаси ёзилади ва устига ташдид белгиси қўйилади ва ўқилганда ҳарф иккиланиб талаффуз қилинади.

Ҳамза – араб алифбосига кирмаган ундош товуш. Ёзувда (ء) белгиси билан ифодаланади.

Қатъий ҳамза – одатда сўз ўртаси ва охирида ا, ي, و ҳарфлари, сўз бошида эса фақат ا ҳарфи устига қўйилади ҳамза товуши.

Васлали ҳамза – ҳамзанинг яна бир тури бўлиб (ا) сўз бошидагина ишлатилади ва ا ҳарфининг устига қўйилади ҳамда икки сўзнинг бир-бирига боғлаб ўқиши учун “кўприк” вазифасини ўтайди.

Музаққар – эркак жинсига оид сўзларни билдирувчи атама.

Муаннас – аёл жинсига оид сўзларни билдирувчи атама.

Изофа – қаратқич ва қаралмиш бирикмаси.

Боб – феъл шакллариغا нисбатан қўлланилади.

Исм – от, сифат, сон, сифатдош ва олмошларни камраб олувчи сўз туркуми.

Ҳарф – аниқлик артикли, кўмакчилар, боғловчилар ва ундовни ўз ичига олувчи сўз туркуми.

Феъл – феълнинг барча шаклларини ўз ичига олувчи сўз туркуми.

Шамсий (куёш) ҳарф – сўзнинг биринчи ҳарфи бўлиб, аниқлик артикли (ا) қўшилганда артиклининг икинчи ҳарфини ютиб юбориш ҳисобига иккиланиб ўқиладиган ҳарф тури.

Синик кўплик – сўзнинг таркиби бузилиши, яъни ўзак ҳарфлар орасига бошқа ҳарфлар қўшилиши орқали ясаладиган кўплик тури. Бунда ўзак ҳарфлар тушиб қолмайди ва уларнинг тартиби ўзгармайди.

Мослашган аниқловчи – аниқловчи билан аниқланмиш сонда, жинсда, келишикда ва ҳолатда (аниқ ёки ноаниқ) бир-бири билан тўла мослашган бирикма тури.

Мослашмаган аниқловчи – изофага қаранг.

Масдар – отлашган феъл.

АДАБИЁТЛАР

Асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалар

1. Абдусаматов М. Форс тили, -Т.: "Шарк", 2008.
2. Абдусаматов М. Сиз форсча сўзлашасизми? -Т.: "Ўқитувчи", 1971.
3. Форсча - ўзбекча ўқув лугати. -Т.: "Ўқитувчи", 1988.

Қўшимча адабиётлар

1. Рубинчик А. Персидко-русский словарь, -М.: "Советская энциклопедия", 1970.
2. Куронбеков А., Вохидов А., Зияева Т. Форс тили. -Т., 2006.

K